

Zajímavý vřatistlavský tříkřejcar

Ferdinanda II.

Pavel VOJTÍŠEK

NL 73, 2018, s. 180–183

An interesting three-kreuzer piece struck under Ferdinand II in Breslau

The three-kreuzer struck under Ferdinand II in Breslau in 1625 authorized by the mint-master Jan (John) Riedel – a piece not listed in numismatic literature up to date – is described in this article. The coin is interesting by marking its denomination on obverse as well as on reverse. The three-kreuzers of Ferdinand II from Breslau seem to be relatively uniform (ruler’s head / eagle), but placing the numeral which marks the denomination is different from type to type (obverse / reverse). That is why such a hybrid variety could appear. A very simplified table of the recorded types of obverse and reverse of these three-kreuzers can help in explanation of appearance of other hybrid coins and, possibly, in prediction of some ‘non-standard’ pieces which could be found in private or public collections or in boards in the future.

➔ *three-kreuzer; hybrid coins; Ferdinand II (1619–1637); mint; Vřatistlav / Breslau / Wrocław [PL].*

➔ *tříkřejcar; křížené ražby; Ferdinand II. (1619–1637); mincovna; Vřatistlav [PL].*

Dne 2. června 1623 Ferdinand II. zakázal produkci kiprové mince, protože hmotnost i ryzost těchto ražeb byla dále již neúnosná. Dalším výnosem ze dne 1. srpna pak obnovil starý tolarový systém svých předchůdců.¹ Z důvodů špatné ekonomické situace po „mincovní kaladě“ byla samozřejmě nejdůležitější produkce drobné mince. Všechny české, moravské i slezské mincovny zahájily ražbu především tříkřejcarů (hmotnost 1,67 g, ryzost 0,492) a křejcarů (0,898 g, ryzost 0,305).²

Ve Slezsku razilo pět mincoven minci dlouhou,³ klasický kiprový tříkřejcar známe ale pouze z mincovny Nisa (MKČ 1066).⁴ V období kiprové měny byly ve

* Doc. RNDr. Pavel VOJTÍŠEK, CSc., Česká numismatická společnost (Praha), e-mail: pavojt@natur.cuni.cz.

¹ HALAČKA, Ivo: *Mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko)1526–1856 v době panování rodu Habsburského*, Brno 2011, (dále v textu a v poznámkách s katalogovým číslem jen MKČ), s. 14.

² HALAČKA, I.: *Mince*, s. 14.

³ Vřatistlav, Nisa, Opolí, Hlohov a Hradec u Opavy. Za vřatistlavské kiprové ražby můžeme též považovat stavovské tříkřejcary s portrétem panovníka v líci a opisem rubu MONETA NOVA ARGENTEA SILESIAE z roku 1622 (MKČ 634 a MKČ 635).

⁴ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 486.

Slezsku raženy především čtyřiadvacetikrejčary, podstatně menší byla produkce patnáctikrejčarů.⁵

Minci dobrého zrna začalo razit ve Slezsku sedm mincoven v roce 1624.⁶ Razily především výše uvedené krejčary a tříkrejčary a také typicky „slezský“ nominál grešlí.⁷ Přestože ražba byla zahájena prakticky současně ve všech mincovnách, rozsah i délka produkce byly značně odlišné. Mincování Hradce u Opavy končí v roce 1627, Zaháň, Ratiboř, Hlohov, Opolí a Nisa končí hned v roce 1625. Dominantní postavení má mincovna Vratislav, která pracuje od roku 1624 až do roku 1637. V roce 1625 byla ukončena pouze ražba grešlí a čtvrtkrejčarů.⁸

Výjimečný rozsah produkce tříkrejčarů Vratislavi lze předpokládat i z velkého počtu typů, která popisuje ve svém kompendiu Halačka.⁹ Hektická musela být produkce zejména ze začátku, v polovině dvacátých let. Pro ročník 1624 evidujeme 13 typů, pro 1625 celkem sedm typů, pro 1626 typů osm a pro ročník 1627 typů sedm. Dále je variabilita ražeb již značně nižší. Pro ročníky 1629 až 1632 evidujeme vždy tři nebo čtyři typy a v letech 1633 až 1633 byly raženy pouze jeden nebo dva typy. Výjimkou je pouze ročník 1636, ze kterého známe typy čtyři.¹⁰

V této práci bych rád doplnil výčet typů vratislavských tříkrejčarů dalším, dosud neevidovaným a zajímavým, který nese označení nominálu jak na líci, tak i na rubu.

SLEZSKO, Ferdinand II. (1619–1637), mincovna *Vratislav*, mincmistr Jan Riedel (1624–1627), tříkrejčar 1625.

Av.: poprsí doprava se švédským límcem lemované pláštěm přes ramena, vavřínový věnec na hlavě, hlava přerušuje hladký vnitřní kruh nahoře, nad poprsím výrazná pětistá kytička, označení nominálu v oválu přerušuje vnitřní kruh a částečně zasahuje dole do poprsí.

opis: **FERDIN·II·D·G·(nominál v oválu) R·I S A G H·B·RE (pětistá kytička)**

⁵ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 451–515.

⁶ Vratislav, Nisa, Opolí, Hlohov, Ratiboř, Zaháň a Hradec u Opavy. HALAČKA, I.: *Mince*, s. 313 až 315 sice zařazuje všechny ražby z Hradce u Opavy do „mince dlouhé“, ale jedná se bezpochyby jen o tiskovou chybu (vypuštěný mezinadpis). Tříkrejčary (MKČ 1138 a MKČ 1139) z roku 1626, krejčary (MKČ 1140 až MKČ 1142) z let 1626 a 1627, stejně jako jednostranný půlkrejčar (MKČ 1143) z roku 1626 jsou bezesporu již mincemi dobrého zrna.

⁷ Ta nebyla ražena v Hradci u Opavy, protože Opavsko bylo až do Marie Terezie součástí Moravy nikoli Slezska.

⁸ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 466–482.

⁹ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 466–473.

¹⁰ Za samostatný „typ“ je pro tento účel považováno každé „číslo“ v MKČ.

Rv.: císařský orel, křídla se šesti letkami, orlí ocas má po stranách vřetená dva páry do stran zakřivených stvolů, koruna bez stuh přerušuje vnitřní kruh i opis, oba kruhy, vnější i vnitřní, jsou hladké.

opis: **ARCHID.DV·(nominál v oválu) B·M·M·C·(značka mincmistra č. 3)¹¹·1625**

1. AR (ryzost nezkoušena); 1,722 g; 20 x 21 mm; 4 h; rozdělovací znaménka rubu i líce mají tvar kulatých teček; mělčí ražba v líci mezi 7 a 9 h, v rubu mezi 10 a 1 h.

Lit.: nepopsán (bylo by jej ale možno popsat jako hybridní ražbu MKČ 1009/1008).

Soukromá sbírka.¹²

Podíváme-li se na celý soubor typů vratislavských tříkřejcarů Ferdinanda II. podle soupisu Halačkova,¹³ najdeme dva typy (MKČ 1004a a MKČ 1007a), které jsou také hybridy. Mimo ně je uváděn také hybrid pro ročník 1626 – tříkřejcar s lícem MKČ 1009 a rubem MKČ 1011a, který však není z neznámých důvodů označen za samostatný typ.¹⁴ Pro podrobnější orientaci v typologii bude vhodné oddělit popisy obrazů líců a rubů. Ve velmi zjednodušené podobě, která nezahrnuje prozatím opisy, získáme následující přehled.

Líce:

- A.** hlava císaře, opis není dělen ani označením nominálu nebo značkou mincovny nebo mincmistra. Evidován v letech 1624–1626.
- B.** hlava císaře, opis dělen označením nominálu. Evidován v letech 1624–1637.
- C.** hlava císaře, opis dělen značkou mincovny nebo mincmistra. Evidován v letech 1624–1627 a v roce 1629.

Ruby:

- a.** orel, opis není dělen ani označením nominálu nebo značkou mincovny nebo mincmistra. Evidován v letech 1624–1626.
- b.** orel, opis dělen označením nominálu. Evidován v letech 1624–1627 a v roce 1629.
- c.** orel, opis dělen značkou mincovny nebo mincmistra. Evidován v letech 1624–1637.

---

¹¹ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 341.

¹² Ex ČNS, pobočka Šumperk, aukce č. 80, pol. 522.

¹³ HALAČKA, I.: *Mince*, uvádí celkem 33 typů vratislavských tříkřejcarů Ferdinanda II., které byly raženy v období 1624–1637 za působení celkem šesti mincmistrů.

¹⁴ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 472.

Devět možných kombinací líců a rubů s odpovídajícími čísly typů podle Halačky (MKČ) shrnuje následující tabulka 1.

Tabulka 1: Kombinace obrazových typů líce a rubu vratislavských tříkrejcarů Ferdinanda II.

Kombinace	Číslo typů dle Halačky (MKČ)	Znám pro ročníky:
A/a	1004a, 1007a	1624
A/b	1005, 1007, 1008, 1010	1624–1626
A/c	–	
B/a	1009, 1011, 1011a, 1012, 1013a	1625–1626
B/b	<i>mince popisovaná v tomto článku</i>	1625
B/c	1005a, 1013, 1015, 1015a, 1016, 1017, 1018, 1019, 1019a, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024	1624, 1626–1637
C/a	–	
C/b	1003, 1003a, 1004, 1006, 1006a, 1006b, 1008a, 1014	1624–1625, 1627 a 1629
C/c	–	

Tabulka 1 je sice značně zjednodušující, nebere ohled na mincmistrovské značky, opisy nebo umístění letopočtu, ale ukazuje celkem přehledně několik skutečností. V počátcích ražby, v letech 1624–1626, byl vzhled tříkrejcarů neustálený a setkáváme se se značným počtem kombinací. Souvisí to pravděpodobně i s velkou produkcí drobné mince ve Vratislavi v tomto období.

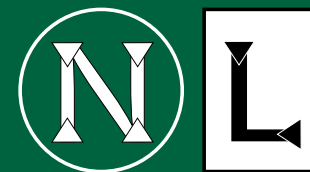
V následujících letech se vzhled tříkrejcarů „stabilizoval“. Hlava panovníka, pod ní označení nominálu na líci, a orel, pod ním značka mincmistra (kombinace B/c), to byl typický vzhled vratislavského tříkrejcaru v letech 1624–1637, s výjimkou roku 1625.

Tabulka 1 také umožňuje snadno pochopit vznik tříkrejcarů „bez označení hodnoty“ (MKČ 1004a; MKČ 1007a).¹⁵ Odpovídají prostě kombinaci A/a; obě tato razidla musela být v mincovně v roce 1624 přítomna a používána. Obdobným způsobem tak vznikla i ražba popisovaná v tomto článku. Odpovídá kombinaci B/b, a v roce 1625 tedy musely být v mincovně opět k dispozici oba typy razidel.

Předložený schematický přehled kombinací obrazových typů líců a rubů vratislavských tříkrejcarů Ferdinanda II. nám umožňuje nejen popsat a logicky zařadit všechny dosud známé hybridní či jiné „nestandardní“ ražby, ale také do budoucna předpovědět objevení dalších možných hybridních typů vratislavských tříkrejcarů.

¹⁵ HALAČKA, I.: *Mince*, s. 472.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

73 • 2018 • 3-4

NUMISMATICKÉ LISTY 73 • 2018 • 3-4

Vyobrazení k článku Šárka VICHEROVÁ, *Pamětní mince vydané v roce 2018*, s. 189–197.

○■ **Jubilejní zlatá mince 100. výročí vzniku Československa.**

Autor: akademický malíř Vladimír Pavlica. Rubní strana.

Sbírka: Česká národní banka. Zvětšeno 2:1.

Titulní strana:

Vyobrazení k článku Šárka VICHEROVÁ, *Pamětní mince vydané v roce 2018*, s. 189–197.

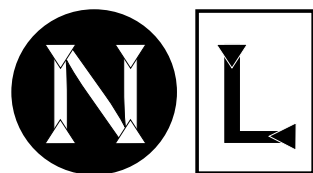
○■ **Jubilejní zlatá mince 100. výročí vzniku Československa.**

Autor: akademický malíř Vladimír Pavlica. Lící strana.

Sbírka: Česká národní banka. Zvětšeno 2:1.

NÁRODNÍ MUZEUM
ČESKÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST

Numismatické listy

73 • 2018 • 3-4

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboš POLANSKÝ.

Redakce / Editors: Michal MAŠEK, Luboš POLANSKÝ, Jiří SLÁMA

Redakční rada / Editorial Advisory Board: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN,

Dagmar KAŠPAROVÁ, Jiří MILITKÝ, Věra NĚMEČKOVÁ, Vlastimil NOVÁK,

Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETRÁŇ, Eduard ŠIMEK, Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

Jazyková redakce / Language Editor: Roman LANG.

Kontakt / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz • 224 497 283.

Anglická abstrakta a resumé překládá / English abstracts and summaries translated by Gabriela & Vlastimil NOVÁK.

NÁRODNÍ MUZEUM

Vydává: Národní muzeum ve spolupráci s Českou numismatickou společností.

Technická příprava a grafická úprava: Quattro-Production s. r. o.

Tisk: Kleinwächter Holding, s. r. o.

Přímý prodej zajišťuje stánek v Nové budově Národního muzea. Distribuci povinných výtisků, výtisků pro předplatitele a distribuci volných výtisků zajišťuje Obchodní oddělení,

Národní muzeum, Václavská 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047

(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.

Zde se přijímají i objednávky předplatného, z ČR i ze zahraničí a poskytují informace o cenách předplatného. Členům České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost,

Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10 - Vršovice, telefon 271 730 775.

Vychází dvakrát ročně jako dvojčíslo.

Redakční uzávěrky jsou 1. dubna a 1. září.

Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

© Národní muzeum, Václavské náměstí 1700/68, 110 00 Praha 1 - Nové Město.
ISSN 0029-6074 (print), 2533-5650 (online), MK ČR E 568. Praha 2019.

● □ 5: Příběhy z muzejních sbírek. Výstava k 140. výročí založení Českého muzea stříbra, garant výstavy: Josef KREMLA, autoři textů: Josef Kremla – Jana Králová, 9. května až 30. září 2017 Kutná Hora – Hrádek.

a) poklad Kácov 1951 (HN 9); **b)** poklad Kutná Hora – Mišpulky 1934 (HN 2).
Čísla v závorce odpovídají katalogu.

Vyobrazení k článku Josef KREMLA, *Depoty uložené v kutnohorském muzeu*, s. 146–155.

O b s a h

● □ Zdeněk PETRÁŇ <i>Michal Mašek padesátníkem!</i>	103
● □ Luboš POLANSKÝ <i>Bibliografie prací Michala Maška za léta 2002–2018</i>	104
● □ Zdeněk PETRÁŇ <i>Antoninus Pius – císař reprezentující „zlatý věk“ římského impéria</i> <i>Petráň, Antoninus Pius – Emperor representing the 'Golden Age' of the Roman Empire</i>	112
● □ Július FRÖHLICH <i>Tri neznáme typy keltských mincí zo stredných Čiech</i> <i>Three unknown types of the Celtic coins from central Bohemia</i>	116
● □ Jiří MILITKÝ <i>Neznámý keltský ¼statér – typ hlava Athény / čtyřnohé zvíře</i> <i>Unknown Celtic ¼-stater of the Athena head / four-legged animal type</i>	123
● □ Lenka VACINOVÁ <i>Vzácná varianta republikánského denáru typu RRC 222/1</i> <i>A rare variety of the Roman Republican denarius of the RRC 222/1 type</i>	130
● □ Jan BOUBLÍK <i>Výrobní defekty na pražském groši Václava IV.</i> <i>Defects in production of one Prague grossus struck under Wenceslas IV.</i>	139
● □ Josef KREMLA <i>Depoty uložené v kutnohorském muzeu</i> <i>Coin hoards preserved in the Kutná Hora (Kuttenberg) museum</i>	146
● □ Lukáš RICHTERA – Matěj BŘEZINA <i>Okrojené falsum pražského groše Ferdinanda I. a problematika okrajování pražských grošů</i> <i>Clipped forgery of the Prague grossus of Ferdinand I and problems with clipping of the Prague grossi</i>	156
● □ Eduard ŠIMEK <i>K počátkům kutnohorské ražby tolarů Maxmiliána II. v roce 1573</i> <i>Notes to the beginning of the thaler production under Maximilian II in Kuttenberg in 1573</i>	174
● □ Pavel VOJTÍŠEK <i>Zajímavý vratislavský tříkrejcar Ferdinanda II.</i> <i>An interesting three-kreuzer piece struck under Ferdinand II in Breslau</i>	180
● □ Daniel KOVÁŘ <i>Pamětní medaile v základním kameni kostela sv. Anny v Českých Budějovicích</i> <i>A commemorative medal reminding setting of the foundation stone of the St. Ann Church in České Budějovice</i>	184
● □ Šárka VICHEROVÁ <i>Pamětní mince vydané v roce 2018</i> <i>Commemorative coins produced in 2018</i>	189
● □ konference <i>Archeologie a veřejnost 10/2018. Neprofesionálové v archeologii.</i> <i>Modely interakce archeologie a uživatelů detektorů kovů (Miroslav DAŇHEL)</i>	198